

STUDENTŲ TARPASMENINĖS KOMUNIKACIJOS RAIŠKOS YPATUMAI STUDIJUOJANT PER COVID-19 PANDEMIJĄ

Lina Šarlauskienė, Austėja Vaičiulevičiūtė

Kauno kolegija

Anotacija. Susidūrus su COVID-19 pandemijos paskatintais pokyčiais, pradėta iš kitos perspektyvos žvelgti į visuomenės komunikacinius procesus, įsigalėjo virtualus bendravimas ir bendradarbiavimas. Virtuali komunikacija buvo pasitelkiama studijų procesui ir tapo kiekvieno studento kasdienybė: virtualiu tarpusavio bendravimu, paskaitomis, atsiskaitymais, vertinimo procesais bei informacijos sklaida ir net viso studijų proceso sampratos pokyčiais. COVID-19 pandemijos sukeltų visuomeninių pokyčių vykdomi tiriamieji procesai leidžia teigti, jog įvairūs komunikacijos lygmenys yra svarbūs studijų procese, o tiesioginis sąryšis tarp studentų tarpasmeninės komunikacijos kitimo bei studijų kokybės nėra iki galo išnagrinėta sritis. Todėl itin svarbu išsiaiškinti, kokią įtaką studentų tarpasmeninės komunikacijos pokyčiai turi studijų procesui bei rezultatams. Šio tyrimo tikslas – nustatyti Lietuvos studentų tarpasmeninės komunikacijos ypatumus COVID-19 pandemijos metu bei nustatyti šios komunikacijos įtaką studijoms. Tyrimui naudoti metodai: mokslinių šaltinių analizė, anketinė apklausa. Tyrimo rezultatai atskleidė akivaizdžią studentų tarpasmeninės komunikacijos bei studijų rezultatų pokyčių sąsają. Nors studentai linkę nuolat pasitelkti socialinius tinklus kaip populiariausią tarpusavio ryšio kūrimo priemonę, dauguma apklaustųjų pandemijos metu įvardijo labiau neigiamą tarpasmeninės komunikacijos patirtį, nes susidūrė su sunkesniu informacijos įsisavinimu, gyvo bendravimo ir diskusijų trūkumu, sudėtingesne asmenybės saviraiška. Apklaustieji pastebėjo ir dažnesnes psichologines problemas: baimę bendrauti pirmuose susitikimuose, depresijos požymius, studentų, kaip grupės narių, nepakankamą įvertinimą tarp bendraamžių. Apklaustųjų atsakymų tendencijos rodo, jog tarpusavio bendravimo pokyčių poveikį studijų procesui ir rezultatams studentai dažniausiai linkę vertinti kaip turintį vidutinį arba gana stiprų poveikį. Tarpusavio bendravimo dažnumas veikia kaip reikšmingas motyvacinis veiksnys, būtinas sėkmingam studijų procesui. Tik nedidelė dalis apklausoje dalyvavusių pastebėjo teigiamus komunikacijos patirties ypatumus: sustiprėjusį komandinį bendravimą, lengvesnį ir greitesnį problemų sprendimą, darbo procesą. Įvardydami, kokią komunikaciją įsivaizduoja kaip tinkamiausią tarp studentų, dažniausiai apklaustieji minėjo mišrų komunikacijos būdą.

Reikšminiai žodžiai: tarpasmeninė komunikacija, COVID-19 pandemija, aukštasis mokslas, studentų komunikacija.

Įvadas

Komunikacija yra neatsiejama visuomenės gyvenimo, o taip pat ir studijų dalis. Mokslinėje literatūroje analizuojami įvairūs komunikacijos procesai, modeliai, lygmenys, priemonės ir rūšys, kurios gali turėti įtakos studijų procesui bei jo dalyviams ir rezultatams. COVID-19 pandemija turėjo esminių pokyčių visiems šiems komunikacijos aspektams. Pastebėta, jog pandemijos pokyčiai turėjo nemažai neigiamų pasekmių dėl sumažėjusių socialinių ryšių ir tiesioginio bendravimo tarp studijų proceso dalyvių. Mokslininkų atliktuose tyrimuose dažniausiai tyrimo objektu buvo pasirenkami svarbiausi studijų komunikacijos aspektai tarp dėstytojų ir studentų, ar institucijos administracijos ir studentų (Schullo ir kt., 2007; Sadtyadi ir Paramita, 2022). Tačiau kitas itin studijų procesui bei rezultatams svarbus komunikacijos aspektas – studentų tarpasmeninė komunikacija pandemijos metu – nėra itin išsamiai ištirta, nors tai gali būti itin reikšminga dedamoji sėkmingoms studijoms. Kai kurie šios komunikacijos aspektai buvo analizuoti bei rastos komunikacijos metu pasireiškiančios įvairios psichologinės problemos (Alawamleh ir kt., 2022; Irawan ir kt., 2020;

Quintiliani ir kt., 2022; Vaterlaus ir kt., 2021; Lukaševičiūtė ir kt., 2021), bendravimo ir bendradarbiavimo sutrikimai (Prieto, 2021). Tyrimuose buvo išsiaiškintos kai kurios priežastys, dėl kurių studentų tarpasmeninė komunikacija patyrė sunkumų ir tai turėjo tiesioginę įtaką studijų procesams bei rezultatams. Atlikti tyrimai rodo įvairias studentų patirtis COVID-19 pandemijos metu ir sudaro prielaidas manyti, kad nuotolinės studijos nėra lygiavertės tradicinio mokymosi atžvilgiu. Kadangi tyrimo tema yra nauja, iširti ne visi galimi šios temos aspektai, o Lietuvoje buvo tik keli šios srities tyrimai, svarbu atlikti išsamesnį studentų tarpasmeninės komunikacijos pandemijos metu tyrimą. Šio **tyrimo tikslas** – nustatyti Lietuvos studentų tarpasmeninės komunikacijos ypatumus studijų procesui ir rezultatams COVID-19 pandemijos metu. Siekiant išsiaiškinti studentų patirtis, buvo pasitelkiamas anketinės apklausos metodas. Įvardytas tyrimas atliekamas siekiant objektyviai įvertinti tarpasmeninės komunikacijos pokyčių bei studijų rezultatų tarpusavio ryšį.

Tarpasmeninės komunikacijos studijose tyrimų apžvalga

Tarpasmeninis bendravimas ar tarpasmeninė komunikacija mokslininkų apibrėžiama įvairiai, tačiau vyrauja nuostata, jog tai yra procesas, kurio metu tiesiogiai arba netiesiogiai perduodama informacija kitiems. Sadtyadi ir Paramita (2022) teigimu, tarpasmeninės komunikacijos metu turi būti atskleidžiami svarbiausi tarpasmeninio bendravimo įgūdžiai, susiję su šiais aspektais: dėmesys, kultūrinis jautrumas, susikaupimas, atvirumas, metakomunikacija arba gebėjimas kalbėti apie pokalbį, bendrumas, lankstumas, išraiškingumas, empatija, palaikymas, lygybė ir sąveika. Mokslininkai nustatė, kad jauno suaugusiojo vystymuisi yra itin svarbūs draugai, bendraamžiai, šeima ir romantiški santykiai, o studentų tarpusavio santykiai yra labai svarbūs studentų sėkmei (Vaterlaus ir kt., 2021).

Tarpasmeninei komunikacijai studijų aplinkoje dažniausiai pasitelkiami panašūs metodai ir komunikaciniai kanalai, kaip ir kitose kasdieniškose situacijose: bendraujama dalijantis rastu turiniu internete, formuojančiu nuomonę, persiunčiant turinį kitiems ar pritaikant lengvesniam informacijos įsisavinimui (Wright ir Zdinak, 2012, cit. iš Joo, Teng, 2017). Pastebima, kad reguliarus bendravimas studijų aplinkoje tarp studentų skatina mokymosi įtraukumą, prisideda prie veiklos rezultatų gerinimo, didina motyvaciją užduotis atlikti laiku, stiprina į būsimas karjeros galimybes ir praktinių žinių realizavimą orientuotą mąstymą (Schullo ir kt., 2007). Esama ir daugiau veiksnių, tiesiogiai susijusių su bendravimo teigiamu poveikiu studijų rezultatams. Teigiama, jog tarpusavio ryšio kūrimas bendraujant ir dalijantis informacija lemia didėjančią studentų motyvaciją, struktūrizavimą bei prioritetų nusistatymą, grįžtamojo ryšio teikimą (Collis, 1996, cit. iš Walker, 2012). Taigi, moksliniais tyrimais pagrįsta, kad studentų tarpasmeninis bendravimas akademinėje veikloje turi įtakos studentų pasiekimams bei studijų sėkmei. Ši komunikacija lemia studentų pastangų atlikti užduotis veiksmingumą. Taip pat sėkminga tarpasmeninė komunikacija yra susijusi su aukštesniu studentų pasitikėjimo savimi bei motyvacijos lygiu – tai skatina geresnius studijų rezultatus (Sadtyadi ir Paramita, 2022).

Svarbu pastebėti, kad, pradėjus taikyti nuotolinį ar mišrų mokymosi būdą aukštajame moksle, buvo atkreiptas dėmesys į komunikacijos svarbą studijų procese bei pradėti atlikti moksliniai tyrimai, kurių itin pagausėjo įsibėgėjus COVID-19 pandemijai bei analizuojant jos padarinius. Atliktas Lietuvos studentų komunikacijos tyrimas nuotolinių studijų

atveju taip pat parodė, kad grįžtamasis ryšys iš kitų studentų, leidžiantis „suprasti, tobulėti, jaustis pastebėtam ir įvertintam“, ir studijos, grįstos tarpusavio bendradarbiavimu, pabrėžiamas kaip vienas iš motyvacinių mokymosi proceso veiksnių (Jankauskaitė, 2011). Šio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad studentams nuotolinio mokymosi metu „trūksta socialinės sąveikos“, įvairesnių bendravimo būdų, o komunikacija nuotolinėse studijose neprilygsta tiesioginiam bendravimui tradicinėse studijose. Kaip pagrindiniai tradicinės komunikacijos privalumai buvo išskirti „greičiau gaunamas grįžtamasis ryšys, tikslesnis emocijų reiškimas, detalesnis paaiškinimas“, o nuotolinėse studijose „dažniausiai gaunami faktai be jokio kito konteksto“ (Jankauskaitė, 2011).

Prasidėjusi COVID-19 pandemija tapo dar didesniu iššūkiu visai edukacinei sistemai ir tarpasmeninio bendravimo lygmeniui. Studentams vis rečiau susitinkant tiesioginiam bendravimui, kasdienybėje tapo socialinių tinklų pranešimai, vaizdo skambučiai ir dalijimasis internete rasta mokymosi medžiaga. Vis labiau skatinant virtualiosios komunikacijos pasitelkimą, atsirandantys nauji komunikacijos modeliai ir būdai, kintančios tarpusavio komunikavimo procese naudojamos sąvokos išivyroja ir studijų procese (Nguyen ir kt., 2020). Atlikti tyrimai patvirtina hipotezes, kad pandemijos metu patyrę studijas studentai teikia pirmenybę tradicinėms, o ne nuotolinėms studijoms dėl daugelio problemų: motyvacijos stokos, prastesnio medžiagos supratimo, sumažėjusio studentų ir dėstytojų bendravimo lygio bei atskirties jausmo, kurį sukelia nuotolinės paskaitos (Alawamleh ir kt., 2022). Mokymasis internete, ribojantis fizinę sąveiką, nesukelia socialinės sąveikos, todėl žodinis ir neverbalinis bendravimas naudojamas netinkamai. Studentai skundėsi situacijomis, kurios apsunkina mokymąsi, o socialinės paramos trūkumas vertė juos patirti emocinių sutrikimų. Studentai teigė, kad nuotolinis mokymasis buvo mažiau veiksmingas (Irawan ir kt., 2020). Atsakydami į tyrimo klausimus apie santykius tarp savo klasės draugų ir su mokytojais bei mokyklos valdžia, studentai paminėjo, jog dauguma jų artimai bendrauja su savo draugais per socialinius tinklus, tačiau atsiribojo nuo kitų bendrakursių (Prieto, 2021).

Quintiliani ir kitų mokslininkų (2022) tyrimu buvo siekiama nustatyti universiteto studentų psichologinę įtampą, emocinius pokyčius, požiūrį į studijas, atsparumo įgūdžius, susijusius su COVID-19 pandemijos patirtimi. Paaikškėjo, jog beveik 90 proc. atvejų respondentai patyrė streso padidėjimą. Apie 55 proc. studentų nurodė, kad sumažėjo dėmesys ir sunku mokyti, todėl jie buvo

susirūpinę egzaminų rezultatais. Vaterlaus ir kt., (2021) ištyrė, kad pandemijos metu 82,3 proc. kolegijos studentų patyrė atskirtį dėl socialinio apribojimo, užstrigimo bendrabučio kambaryje ir daugybės mokymų internetu. Tyrimo dalyviai jautėsi atskirti nuo draugų, bendraamžių, šeimos. Nauji studentai ir grįžtantys studentai išsakė, kad kolegiją jie suvokė kaip socialinio ryšio vietą ir pageidautų tradicinės socialinės patirties. Ypač sudėtingos studijos pasireiškė pirmo kurso studentams.

Lietuvos mokslininkai atrado panašias tendencijas. Daugiau nei trečdalis tyrimo respondentų nuotolinio mokymosi galimybę vertino teigiamai dėl laiko planavimo, tačiau didžioji dauguma patyrė gyvo bendravimo trūkumą, motyvacijos stoką ir vieatvę (Lukaševičiūtė ir kt., 2021). Esama ir kiek kitokio studentų požiūrio į mokymąsi bei tarpusavio bendravimą nuotoliu. Tyrimas, aptariantis Vytauto Didžiojo universiteto studentų nuotolinio mokymosi patirtį atskleidžia, jog beveik pusė tyrimo respondentų pageidautų tęsti nuotolines studijas, kaip didžiausius privalumus įvardydami „galimybę derinti su darbu, kompiuterinio raštingumo tobulinimą, galimybę laisvai naudotis paskaitų medžiaga“, o kaip didžiausią trūkumą pabrėždami techninius nesklaidumus (Kildienė, 2021).

Lyginant studentų patirtis prieš ir per COVID-19 pandemiją, pastebimas streso, vieatvės, socialinės atskirties padidėjimas, siekiantis 80 procentų atsakiusių respondentų. Daugeliui studentų socialinės medijos tapo ne tik laisvalaikio praleidimo, informacijos ieškojimo, bet ir studijoms skiriamu laiko dalimi. Siekiant kompensuoti tiesioginio bendravimo trūkumą, buvo buriama į bendraminčių grupes, dažniau organizuojami vaizdo skambučiai, pastebimas didesnis kasdienis įsitraukimas naujienų sraute (Sun, 2021). Vis dėlto, nepaisant to, jog tarpusavio komunikavimas virtualioje aplinkoje švelnina neigiamus tiesioginio bendravimo ilgalaikio nebuvimo padarinius, nepateisinti studentų, kaip asmenybių, kurioms būtinas socialinis kontaktas, poreikiai akcentuoja paliktą spragą (Wilthagen ir kt., 2021).

Taigi, atliktų tyrimų apžvalgos rodo skirtingas studentų patirtis COVID-19 pandemijos metu. Pažymima, kad nuotolinės studijos nėra lygiavertės tradicinio mokymosi atžvilgiu. Nepaisant išskiriamų COVID-19 metu rengtų studijų nuotoliu privalumų, studentų pastebėjimų tendencijose atskleidžiamos bendravimo trūkumo, motyvacijos stokos problemos. Atlikti tyrimai atskleidė sumažėjusią studentų motyvaciją siekti studijų rezultatų, kokybiškos komunikacijos trūkumą, nuogaštavimus dėl socialinio bendravimo įgūdžių prastėjimo, susvetimėjimo.

Tyrimo metodika ir rezultatai

Siekiant išsiaiškinti studentų patirtis, buvo pasitelkiamas anketinės apklausos metodas ir sudaryta 29 klausimų anketa. Klausimyną sudaro 5 bendrojo pobūdžio klausimai, kuriais teiraujamasi su demografiniais rodikliais ir studijų situacija susijusiais klausimais, bei 24 teminiai klausimai, skatinantys studentus išreikšti požiūrį laikotarpiams prieš, per ir po COVID-19 pandemijos. Išskirti 21 pasirenkamųjų variantų ir 8 atvirieji klausimai. 2022 metų liepos bei rugpjūčio mėnesiais buvo apklausti 108 Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai, duomenis renkant per *Google Forms* sudarytos anketinės apklausos būdu. Tyrimas buvo atliktas pasitelkiant netikimybinės atrankos būdą – tikslinę atranką. Tyrimui aktuali populiacija – baigtinė. Tyrimo generalinė visuma – Lietuvos studentai, baigę studijas, studijavę COVID-19 pandemijos metu ar vis dar studijuojantys – pasirinkta neatsitiktinai, atsižvelgus į anketinės apklausos bei tyrimo tikslus. Tyrimo visuma (93 844 studentai) apskaičiuota remiantis Oficialiosios statistikos portalo 2020–2022 m. duomenimis. Kaip teigia Gaižauskaitė ir Mikėnė, (2014), patikimumo lygmuo susijęs su tikslumu tyrimuose įprastai svyruoja nuo 64 iki 99 proc. Šio tyrimo patikimumas siekia apie 60 proc. ir tinkamas bandomojo tyrimo rezultatams. Kadangi tyrimo imtis nėra pakankama dėl nedidelio pasirinktos respondentų grupės įsitraukimo, tyrimo išvados taikomos tik atrankinei visumai – apklausoje dalyvavusiems studentams.

Tyrime dalyvavusių tikslinės grupės respondentų pirmiausia buvo klausama bendrojo pobūdžio klausimų: amžiaus bei lyties, kokių laikotarpiu, kokioje aukštojoje mokykloje, kuriame kurse, kurioje studijų pakopoje studijavo bei kokią studijų formą pasirinko. Tyrime dalyvavo 90 proc. 18–25 metų studentų, 6 proc. 26–35 m. studentų bei 4 proc. studentų, kurių amžius 36 m. ir daugiau. 86 proc. atsakiusiųjų sudarė moterys, o 14 proc. – vyrai. Į klausimą „Ar Jūs esate studentas arba studijavote aukštojoje mokykloje COVID-19 pandemijos metu?“, 72 procentai respondentų atsakė vis dar studijuojantys, o 28 procentai respondentų studijavo pandemijos metu. 70 procentų atsakiusiųjų studijavo kolegijose, 30 procentų – universitetuose, o atsakymų sulaukta iš Kauno (Kauno kolegija, LSMU, VDU, KTU), Vilniaus (Vilniaus kolegija, MRU, VU, LMTA), Alytaus (Alytaus kolegija), Šiaulių (ŠVK), Marijampolės (Marijampolės kolegija), Klaipėdos (KU, LCC tarptautinis universitetas) miestų. Beveik 40 proc. respondentų teigė studijuojantys I kurse, daugiau nei ketvirtadalis – II kurse. III bei IV kurso studentai sudarė 23 proc. atsakiusiųjų,

10 proc. studentų buvo baigę studijas, o vos vienas apklausos dalyvis teigė metęs studijas. Dauguma respondentų (96 proc.) buvo bakalauro studijų studentai, pasirinkę nuolatinį studijų formą.

Pusė atsakiusių teigė, jog pandemijos metu studijos vyko mišriu būdu, daugiau nei trečdaliui apklaustųjų – tam tikru metu tik nuotoliniu būdu, o mažesnioji dalis (9 proc.) studentų studijavo tik nuotoliu. Tyrimas atskleidė, kad 75 proc. studentų nurodė bendravimą su studijų draugais kaip „labai svarbus“ bei „svarbus“ bei 66 proc. pastebi svarbią sąsają tarp bendravimo su studentais bei studijų rezultatų. Net 98 respondentai teigė ištraukę į tiesioginį bendravimą prieš COVID-19 pandemiją (komunikavimą susitikus „gyvai“), didžioji dalis šiuo laikotarpiu pasitelkė ir socialinius tinklus bei uždaras bendrųjų interesų susirašinėjimo grupes. Pandemijos metu vos trečdalis visų respondentų teigė turėję komunikaciją susitikus, tačiau naudojomasi tolygumas minėtais komunikaciniais kanalais išliko nepakitęs per bei po pandemijos. Įvardydami naudojamasi kitais komunikacijos kanalais, studentai išskyrė programas bei platformas, skirtas hibridiniam darbui bei mokymuisi („Microsoft Teams“, „Zoom“, „Google Meet“), institucinį el. paštą, socialinius tinklus bei įprastus tiesioginį bendravimą papildančius ar skatinančius metodus (susitikimai, pokalbiai telefonu, SMS žinutės).

Į apklausą buvo integruotas ir kompleksinis klausimas, susidedantis iš kelių dedamųjų: „Kokiems tikslams toliau įvardytus komunikacijos kanalus (tiesioginis bendravimas, socialiniai tinklai, susirašinėjimo grupės, mišrus bendravimas) naudojote ir (ar) naudojate bendravimui su kitais studentais prieš, per ir po COVID-19 pandemijos?“. Aptariant bendras tendencijas, tiesioginis bendravimas, socialiniai tinklai bei susirašinėjimo grupės dažniausiai naudojami rengiant grupinius studijų darbus bei dalijantis studijų informacija. Socialiniai tinklai išskiriami kaip universaliausias visoms kategorijoms naudotinas komunikacijos kanalas. Neformaliam bendravimui prieš COVID-19 pandemiją dažniausiai taikomas tiesioginis bendravimas, o per COVID-19 pandemiją – virtualios komunikacijos priemonės. Po pandemijos naudojimasis skirtingais komunikacijos kanalais pasiskirstė tolygiai: dauguma respondentų (80–90 studentų) pasitelkia ir gyvą bendravimą, ir socialinius tinklus bei susirašinėjimo grupes.

Klausimui „Kurioms fizinėms vietoms Jums buvo / yra svarbios tiesioginiam bendravimui (gyvai) ar komunikacijai kitais kanalais su studentais prieš, per ir po COVID-19 pandemijos?“ buvo išskirti keli variantai, dažniausiai pasitelkiami aukštųjų mokyklų studentų studijų procese: aukštosios

mokyklos studijų erdvės (pavyzdžiui, buvimas auditorijoje), aukštosios mokyklos biblioteka, aukštosios mokyklos poilsio ar kitos (pavyzdžiui, kavinė) erdvės bei kitos erdvės. Dauguma respondentų svarbiausias prieš COVID-19 pandemiją išskyrė aukštosios mokyklos studijų erdves (pavyzdžiui, buvimą auditorijoje) ir aukštosios mokyklos poilsio ar kitas (pavyzdžiui, kavinė) erdves. Laikotarpiu per COVID-19 pandemiją dažniausias pasirinkimo variantas tapo „vieta nesvarbi“, 65 studentams manant, jog pandemija suteikė galimybes studijuoti už aukštosios mokyklos ribų, klausantis paskaitų ar atliekant studijų darbus įvairiose aplinkose, pritaikytose pagal individualius poreikius ar situacijas. Laikotarpiu po COVID-19 pandemijos svarbiausiomis laikomos auditorijos, poilsio bei bibliotekos erdvės. Respondentai, pasirinkę įvardyti kitas fizines vietas, kuriose lankėsi įvardytų laikotarpių metu, išskyrė viešąsias erdves (miesto kavinės, bendrabučiai, miesto gatvės, automobilių stovėjimo aikštelės), namų erdvę, įprastas studijų erdves (auditorijos, vidinis aukštosios mokyklos kiemas, kompiuterių klasė, kitos poilsio vietos šalia aukštosios mokyklos). Pastarosiomis erdvėmis studentai dažniau naudojosi prieš COVID-19 pandemiją – tuo laikotarpiu, kai nebuvo itin plačiai taikoma nuotolinio mokymosi ir bendravimo galimybė studijų atveju.

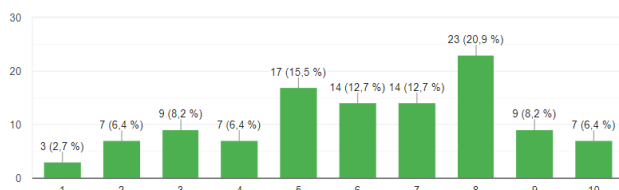
Apklaustųjų atsakymai į klausimą „Kokias komunikacijos formas naudojote netiesioginiam bendravimui (nuotoliu) su kitais studentais prieš, per ir po COVID-19 pandemijos?“ pasiskirstė beveik tolygiai: mažiausiai pokyčių visais laikotarpiais pastebėta naudojant trumpąsias teksto žinutes bei jaustukus. Vis dėlto, per COVID-19 pandemiją padidėjo beveik visų komunikacijos formų pasitelkimas. Itin žymus pokytis pastebimas naudojant vaizdo skambučius, nes jų panauda per pandemiją išaugo dvigubai. Studentai tarpusavio komunikacijai taip pat naudojo interaktyvias priemones (virtualūs stalo žaidimai, „speedfriending“ programėlės), nuotraukos, vaizdo įrašai, paveiksliukai. Komunikacijos formų pokyčių tendencijos rodo, jog baigiantis pandemijai dauguma studentų išreiškė stiprų polinkį į tiesioginį bendravimą bei su juo susijusius būdus, daugiau dėmesio imta skirti tiesioginio ryšio kūrimui peržengiant virtualias ribas.

Tyrimo metu buvo sužinota, kad 60 proc. respondentų teigė pastebėję pokyčius bendravimo įpročiuose prasidėjus pandemijai, o 15 proc. apklaustųjų pradėjo studijuoti pandemijos metu ir neturėjo galimybės palyginti skirtingų komunikacijos patirčių. Įvardydami tarpusavio bendravimo pokyčius, respondentai dažniausiai

pastebėjo pasikeitusį bendravimo būdą (elgsenos, reakcijų į situacijas pakitimus). Pusė tyrime dalyvavusių apklaustųjų įvardijo retesnio bendravimo bei dažnesnio kreipimosi į kitus studentus dėl iškilusių klausimų, susijusių su studijuojamais dalykais, pakitimus.

Studentų buvo klausama kaip kito studijų rezultatai COVID-19 pandemijos metu ir jų atsakymai pasiskirstė netolygiai. 41 proc. atsakiusių nurodė nepastebintys žymių pokyčių studijų rezultatuose, 33,6 proc. atsakiusių teigė, jog studijų rezultatai gerėjo, o likusioji respondentų dalis (13,6 proc.) išvelgė blogėjusius studijų rezultatus, 11,8 proc. tikino nesantys tikri dėl pokyčių atsiradimo.

Respondentų taip pat buvo prašyta įvertinti tarpusavio bendravimo pokyčių poveikį studijų procesui ir rezultatams skalėje nuo 1 iki 10. Apklaustųjų atsakymų tendencijos rodo, jog ši tarpusavio ryšį studentai dažniausiai linkę vertinti kaip turintį vidutinį arba gan stiprų poveikį. Akivaizdu, kad tarpusavio bendravimo dažnumas veikia kaip reikšmingas motyvacinis veiksnys, būtinas sėkmingam studijų procesui (1 pav.).

1 pav. Studentų tarpusavio bendravimo pokyčių poveikis studijų procesui bei rezultatams (1 – jokie poveikio, 10 – stiprus poveikis)

Aptariant komunikacijos iššūkius, su kuriais prasidėjus COVID-19 pandemijai susidūrė studentai, išryškėja gyvo bendravimo trūkumas, sunkumai įsisavinant informaciją bei konsultacijų trūkumas. Susidūrę su iššūkiais studentai kaip dažniausius sprendimo būdus įvardijo didesnę dalį laiko skyrimo bendravimui nuotoliu, diskutuojant ne tik studijų, bet ir laisvalaikio temomis, kartu atliekant studijų užduotis vaizdo skambučių metu. Kita respondentų grupė, nepaisant pandemijos metu buvusio karantino ribojimų, kaip sprendimo būdą pasirinko susitikimus neformalioje aplinkoje, tarpusavio ryšio atkūrimą, dažnesnius tarpusavio pokalbius susitinkant pažįstamose vietose. Lyginant pokyčius laikotarpiams per ir po COVID-19 pandemijos, studentų dauguma teigia, jog vis dar vyrauja pandemijos metu buvusi komunikacija. Daugiau nei trečdalis apklaustųjų pastebi prieš pandemiją vyraujančią komunikaciją, o 12 proc. apklaustųjų suformavo naujus komunikacijos įpročius.

Buvo svarbu išsiaiškinti tyrimo metu, kokią poveikį COVID-19 pandemijos metu susiformavė

bendravimo įpročiai turi studijų procesui ir rezultatams. Studentų nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė: 33 proc. apklaustųjų išvelgia labiau teigiamą poveikį, 26 proc. – neigiamą, 17 proc. studentų mano, jog poveikio nėra, o 24 proc. atsakiusių pokytį vertina neutraliai arba nešališkai. Aptardami tarpasmeninės komunikacijos patirtį su studentais prieš, per ar po COVID-19 pandemijos, apklaustieji įvardijo labiau neigiamą patirtį: sumažėjo kai kurių paskaitų kokybė dėl tarpusavio diskusijos trūkumo, mažiau bendraujama tarpusavyje, sunkiau komunikuojant dėl asmenybės saviraiškos bei pakitusių įpročių, sunkiau įsisavinama perduodama informacija, mažėjantis tarpusavio supratimas komunikuojant, mažiau bendrų temų komunikacijai. Apklaustieji pastebėjo ir dažnesnes psichologines problemas: bijojimą bendrauti pirmuose susitikimuose, depresijos požymius, studentų, kaip grupės narių, nepakankamą įvertinimą tarp bendraamžių. Pastarąją problemą gan išsamiai įvardija vienas iš respondentų: „Kai prasidėjo nuotolinės paskaitos, pasitaikė sunkumų, ir vietoj pagalbos sulaukiau patyčių, *jog dar viena nieko neišmananti, už kurią teks mums dirbti*. Per visus studijų metus stengdavausi išvengti darbo mažoje grupėje su studentais, kurie nevedavo pasityčioti. Studijų pabaigoje teko išgirsti iš tų pačių studentų, jog esu *pasyvi, prastai besimokanti*“. Tokia studento patirtis rodo, kad studijos nuotoliu didina vertinimo iš pirmų patirčių dažnumą, kuriantį nepagrįstą šališkumą ir prieštaringumą, kuris gali tapti rimta kliūtimi komunikacijai, ugdančiai tarpusavio supratimą. Studentai teigia COVID-19 pandemijos metu supratę „tikrą gyvo bendravimo vertę“, o grįžimas į tiesioginį bendravimą „suteikė daug teigiamų patirčių, nes buvo galima matyti žmonių emocijas ir norą komunikuoti“. Tik nedidelė dalis apklausoje dalyvavusių pastebėjo teigiamus komunikacijos patirties ypatumus: sustiprėjusį komandinį bendravimą, lengvesnį ir greitesnį problemų sprendimą, darbo procesą. Įvardydami, kokią komunikaciją įsivaizduoja kaip tinkamiausią tarp studentų, dažniausiai apklaustieji minėjo mišrų komunikacijos būdą (tiesioginio bendravimo bei vaizdo skambučių, balso įrašų, socialinių tinklų derinimą). Kaip pagrindžiamąsias priežastis respondentai dažniausiai įvardijo šias priežastis: „leidžia pasijusti bendruomenės dalimi“, „studentams lengviau artimiau susibendrauti ir susirasti draugų“, „galima bendrauti iš bet kurios pasaulio vietos“.

Atlikta tyrimo analizė, aptarianti Lietuvos studentų tarpasmeninės komunikacijos pokyčių įtaką studijų procesui ir rezultatams COVID-19 pandemijos metu, atskleidžia pastebimas tendencijas. Daugumai respondentų studijos buvo

organizuojamos mišriu būdu, prieš pandemiją vyraujant tiesioginiam bendravimui, o laikotarpiuose per ir po pandemijos – socialiniams tinklams bei susirašinėjimo grupėms, pastarąsias dažniau taikant studijų proceso reikmėms, integruojant komunikacijos priemonių įvairovę (jaustukus, vaizdo skambučius). Tarpusavio komunikaciją didžioji dalis apklaustųjų vertina kaip itin svarbų procesą studijose, turintį įtakos studijų rezultatams, ir, nepaisant pokyčių bendravimo įpročiuose, išsaugojusį išliekamąją vertę. Dažniausiai studentai susidūrė su sunkesnio informacijos įsisavinimo, konsultacijos galimybių bei gyvo bendravimo trūkumo iššūkiais, prieštaringai vertinant bendravimo įpročius, susiformavusius COVID-19 pandemijos metu, akcentuojant mišraus komunikacijos būdo tinkamumą studijų procese, derinant komunikaciją nuotoliu ir tiesioginį bendravimą.

Išvados

Viena svarbiausių informacijos perdavimo formų – tarpasmeninė komunikacija – atlieka svarbų vaidmenį studijų procese, didinant motyvaciją bei įtraukumą. Pokyčiai COVID-19 pandemijos metu rodo, jog nuotolinės studijos negali suteikti tiesioginiam mokymuisi būdingų privalumų: mokymosi nuotoliu metu pastebėtos bendravimo bei motyvacijos trūkumo problemos. Itin svarbu užtikrinti tarpasmeninės komunikacijos bei ryšio kūrimo tęstinumą, ne tik ugdantį būtinuosius socialinius bei mokymosi įgūdžius, bet ir bendradarbiavimo procese didinantį aukštesnių studijų rezultatų siekiamumą.

Atlikta anketinės apklausos analizė tiriamosios respondentų grupės atžvilgiu rodo akivaizdžią tarpasmeninės komunikacijos bei studijų rezultatų pokyčių sąsają. Nepaisant to, jog dauguma apklaustųjų linkę pasitelkti socialinius tinklus kaip populiariausią tarpusavio ryšio kūrimo priemonę, pastebima, kad dauguma studentų pandemijos metu susidūrė su sunkesniu informacijos įsisavinimu, gyvo bendravimo, diskusijų trūkumu,

Literatūra

1. Alawamleh, M., Al-Twait, L.M. and Al-Saht, G.R. (2022), The effect of online learning on communication between instructors and students during Covid-19 pandemic, *Asian Education and Development Studies*, vol. 11, no. 2, pp. 380-400. <https://doi.org/10.1108/AEDS-06-2020-0131>
2. Gaižauskaitė, I., Mikėnė, S. (2014). Socialinių tyrimų metodai: apklausa. Vadovėlis. Mykolo Romerio universitetas. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16910/9789955196426.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

mažėjančia mokymosi motyvacija, dažnesnėmis psichologinėmis problemomis (baimė bendrauti pirmuose susitikimuose, depresijos požymiai, nepakankamas įvertinimas tarp bendraamžių). Dėl šių priežasčių apklaustieji labiau linkę vertinti tiesioginį bendravimo būdą studijų klausimais.

Apklaustųjų atsakymų tendencijos rodo, jog tarpusavio bendravimo pokyčių poveikį studijų procesui ir rezultatams studentai dažniausiai linkę vertinti kaip turintį vidutinį arba gana stiprų poveikį. Tarpusavio bendravimo dažnumas veikia kaip reikšmingas motyvacinis veiksnys, būtinas sėkmingam studijų procesui. Tik nedidelė dalis apklausoje dalyvavusių pastebėjo teigiamus komunikacijos patirties ypatumus: sustiprėjusį komandinį bendravimą, lengvesnį ir greitesnį problemų sprendimą, darbo procesą. Įvardydami, kokią komunikaciją įsivaizduoja kaip tinkamiausią tarp studentų, dažniausiai apklaustieji minėjo mišrų komunikacijos būdą.

Remiantis šio tyrimo, kaip bandomosios apklausos, rezultatais būtų aktualu atlikti palyginamąjį tyrimą, platesniame kontekste įvertinantį Lietuvos studentų nuomones bei patirtis kintant tarpasmeninei komunikacijai bei jos sąsajoms su studijų rezultatais.

Aukštųjų mokyklų studijų procese reikėtų skirti daugiau dėmesio mišrios komunikacijos metodams, mokymosi nuotoliu metu pritaikant interaktyviasias priemones, imituojančias tiesioginį bendravimą (dialogo skatinimas, darbas grupėse, praktinio pritaikymo įgūdžių reikalaujančios užduotys). Studentams turėtų būti sukurtos erdves laisvai tarpasmeninės komunikacijos saviraiškai, leidžiant atsiskleisti kiekvieno studento gebėjimams (klausti individualios ar grupių nuomonės, išvalgų, požiūrio), suteikiant reikiamą pagalbą, atsižvelgiant į skirtingus studentų poreikius. Svarbu skatinti įvairiapusių studentų tarpasmeninės komunikacijos pasireiškimą, ypač studijavusiems pandemijos metu, nes tai turi įtakos studentų asmeninei ir studijų sėkmei.

3. Irawan, A. W., Dwisona, D., & Lestari, M. (2020). Psychological impacts of students on online learning during the pandemic COVID-19. *KONSELI: Jurnal Bimbingan dan Konseling (E-Journal)*, 7(1), 53-60. <https://doi.org/10.24042/kons.v7i1.6389>
4. Jankauskaitė, V. (2011). Komunikacija elektroninėse studijose: Lietuvos ir Anglijos elektroninių studijų paramos sistemų panašumai ir skirtumai. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2154114/>
5. Joo, Tang-Mui & Teng, Chan-Eang. (2017). Impacts of Social Media (Facebook) on Human

- Communication and Relationships: A View on Behavioral Change and Social Unity. *International Journal of Knowledge Content Development & Technology*, 7(4), 27–50. <https://doi.org/10.5865/IJKCT.2017.7.4.027>
6. Kildienė, I. (2021). Vytauto Didžiojo universiteto studentų nuotolinio mokymo(si) patirties I-ojo karantino metu analizė. Aukštųjų mokyklų vaidmuo visuomenėje: iššūkiai, tendencijos ir perspektyvos: mokslo darbai = Role of higher education institutions in society: challenges, tendencies and perspectives: academic papers. https://alytauskolegija.lt/wp-content/uploads/2021/06/Mokslo-leidiny_AUKSTUJU-MOKYKLU-VAIDMUO-VISUOMENEJE_2021.pdf
 7. Lukaševičiūtė, D. et al. (2021) Nuotolinio mokymo/si pandeminiu laikotarpiu ypatumai aukštojo mokslo institucijoje. Aukštųjų mokyklų vaidmuo visuomenėje: iššūkiai, tendencijos ir perspektyvos: mokslo darbai = Role of higher education institutions in society: challenges, tendencies and perspectives: academic papers. https://alytauskolegija.lt/wp-content/uploads/2021/06/Mokslo-leidiny_AUKSTUJU-MOKYKLU-VAIDMUO-VISUOMENEJE_2021.pdf
 8. Nguyen, Gruber, J., Fuchs, J., Marler, W., Hunsaker, A., & Hargittai, E. (2020). Changes in Digital Communication During the COVID-19 Global Pandemic: Implications for Digital Inequality and Future Research. *Social Media + Society*, 6(3), 205630512094825–2056305120948255. <https://doi.org/10.1177/2056305120948255>
 9. Prieto, D., Tricio, J., Cáceres, F., Param, F., Meléndez, C., Vásquez, P., & Prada, P. (2021). Academics' and students' experiences in a Chilean dental school during the COVID-19 pandemic: A qualitative study. *European Journal of Dental Education*, 25(4), 689–697. <https://doi.org/10.1111/eje.12647>
 10. Quintiliani, L., Sisto, A., Vicinanza, F., Curcio, G., & Tambone, V. (2022). Resilience and psychological impact on Italian university students during COVID-19 pandemic. *Distance learning and health. Psychology, Health & Medicine*, 27(1), 69–80. <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.1891266>
 11. Sadtyadi, H., & Paramita, S. (2022). Analysis of Academic Interpersonal Communication Factors in the Covid-19 Pandemic Period of Buddhist College Students. *Journal of Educational and Social Research*, 12(1), 144–144. <https://doi.org/10.36941/jesr-2022-0013>
 12. Schullo, Shauna & Hilbelink, Amy & Venable, Melissa & Barron, Ann. (2007). Selecting a Virtual Classroom System: Elluminate Live vs. Macromedia Breeze (Adobe Acrobat Connect Professional). *Journal of Online Learning and Teaching*, 3. https://www.researchgate.net/publication/242715308_Selecting_a_Virtual_Classroom_System_Elluminate_Live_vs_Macromedia_Breeze_Adobe_Acrobat_Connect_Professional
 13. Sun, W. (2021) Introduction to the Special Issue: 'Media and Communication during the COVID-19 (Coronavirus) Pandemic': Communication throughout the COVID-19 Pandemic: Challenges and Hopes. *The Howard journal of communications*. [Online] 32 (5), 415–420. <https://www.tandfonline.com.db.kaunokolegija.lt/doi/epub/10.1080/10646175.2021.1966857?needAccess=true>
 14. Vaterlaus, J. M., Shaffer, T., & Pulsipher, L. (2021). College student interpersonal and institutional relationships during the COVID-19 pandemic: A qualitative exploratory study. *The Social Science Journal*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/03623319.2021.1949553>
 15. Walker, D. (2012). Classroom Assessment Techniques: An Assessment and Student Evaluation Method. *Creative Education*, 3, 903–907. <http://dx.doi.org/10.4236/ce.2012.326136>
 16. Wilthagen, Aarts, E., Fleuren, H., & Sitskoorn, M. (2021). The new common: how the Covid-19 pandemic is transforming society. Springer International Publishing. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/48274/9783030653552.pdf;jsessionid=967D71C067547239CF5A034CE508A940?sequence=1>

PECULIARITIES OF STUDENTS' EXPRESSION OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IN STUDIES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Summary

Faced with the changes caused by the COVID-19 pandemic, scholars started to look at social communication processes from a different perspective, with virtual communication and cooperation obtaining a significant part of everyday life. Virtual communication is still used for studies and has become every student's daily routine, including online lectures, the evaluation system, dissemination of information, changes in the concept and assessment of academic achievements and outcomes. Considering the research on the social changes caused by the strong indicator – the COVID-19 pandemic – the direct connection between the change in students' interpersonal communication and the quality of studies is not a fully explored area. That is why, in the context of the dynamism of processes in higher education, it becomes important to find out what impact changes in students' interpersonal communication have on the study process and results. The main problem of the study is that the changes in society caused by the COVID-19 pandemic have become inevitable. To better understand the shifts in interpersonal communication of Lithuanian students and the factors that determine them, it is important to focus on the insufficiently researched connection between these changes and the study process. The study aims to analyse the changes in the interpersonal communication of Lithuanian students during the COVID-19 pandemic and determine the impact of the changes on the study process and results. The methods used include analysis of scientific literature and other sources and a questionnaire survey. The review of theoretical sources focused on interpersonal communication and changes in this process and revealed the importance of this connection. One of the most important forms of information transfer, i.e., interpersonal communication, plays an important role in the study process, increasing motivation and inclusiveness. Changes during the COVID-19 pandemic show that e. studies cannot provide advantages typical of direct learning: communication and lack of motivation problems were observed during distance learning. It is extremely important to ensure the continuity of interpersonal communication and connection, which not only develops the necessary social and learning skills but also increases the aspiration of higher learning achievements in cooperation. The analysis of the questionnaire survey concerning the research group of respondents shows an obvious connection between interpersonal communication and changes in learning achievements. Although most respondents tend to use social networks as the most popular means of interpersonal communication, it is noticeable that during the pandemic, most students encountered more difficult information processing, a lack of direct communication and discussions, and decreased learning motivation. Hence, the respondents prefer the direct method of communication regarding studies.

Keywords: interpersonal communication, COVID-19 pandemic, higher education, students' communication.

Informacija apie autores

Dr. Lina Šarlauskienė. Kauno kolegijos Verslo fakulteto Komunikacijos katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: komunikacija, mokslinė leidyba, plagiato prevencija.

El. pašto adresas: lina.sarlauskiene@go.kauko.lt

Austėja Vaičiulevičiūtė. Kauno kolegijos Verslo fakulteto Komunikacijos katedros studentė. Mokslinių tyrimų kryptys: komunikacija.

El. pašto adresas: austėja.vai090@go.kauko.lt